



Datum

2025-02-11

Adress

Diarienummer

SBN-2024-966

Yttrande

Till

Kommunstyrelsen

**Remiss från Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet - En snabbare utbyggnad
av häkten och anstalter (Ds 2024:25), STK-2024-1643**

Stadsbyggnadsnämnden föreslås besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Stadsbyggnadsnämnden avstyrker förslaget om ändringar i plan- och bygglagen, PBL. Stadsbyggnadsnämnden anser att föreslagna undantag från krav för bygglov är alltför långtgående. Oavsett det i departementsskrivelsen redovisade behovet av lokalförsörjning kvarstår att PBL syftar till att säkerställa att byggnation blir lämplig utifrån ett hållbarhetsperspektiv och att såväl allmänna som enskilda intressen ska beaktas. De föreslagna ändringarna är inte förenliga med lagstiftningens syfte och grundsatser. Stadsbyggnadsnämnden menar att de skäl som ligger till grund för nuvarande regler om detaljplan och bygglov gör sig gällande i lika hög grad för kriminalvårdsanstalter och häkten som för andra verksamheter med motsvarande omgivningspåverkan och fortsatt bör gälla.

Som framgår av skrivelsen möter Kriminalvårdens expansion stora utmaningar utanför plan- och byggregelverket främst kopplat till upphandling och fastighetsägande. Stadsbyggnadsnämnden menar att man snarare bör adressera dessa frågor för att underlätta behov av expansion för Kriminalvårdens verksamhet.

Stadsbyggnadsnämnden vill framhålla att PBL redan medger en flexibilitet för att möta hastigt uppkomna lokalförsörjningsbehov genom möjligheten att bevilja tidsbegränsat bygglov i 15 år.



Yttrande

Allmänt om förslaget till lagändring

Stadsbyggnadsnämnden avstyrker förslaget om ändringar i PBL.

Stadsbyggnadsnämnden anser att föreslagna undantag från krav för bygglov är alltför långtgående. Oavsett det i departementsskrivelsen redovisade behovet av lokalförsörjning kvarstår att PBL syftar till att säkerställa att byggnation blir lämplig utifrån ett hållbarhetsperspektiv och att såväl allmänna som enskilda intressen ska beaktas. De föreslagna ändringarna är inte förenliga med lagstiftningens syfte och grundsatser. Detaljplanen förlorar sitt värde och det kommunala planmonopolet urholkas. Det riskerar också att undergräva tilltron till den kommunala planeringen.

Stadsbyggnadsnämnden menar att de skäl som ligger till grund för nuvarande regler om detaljplan och bygglov gör sig gällande i lika hög grad för kriminalvårdsanstalter och häkten som för andra verksamheter med motsvarande omgivningspåverkan. Med hänsyn till den avvägning som enligt PBL ska göras mellan allmänna och enskilda intressen bör nu gällande regler fortsatt utgöra förutsättning även för etablering av kriminalvårdsanstalter och häkten, på samma sätt som för andra samhällsviktiga verksamheter. Eventuella undantag från ordinarie krav för permanent bygglov bör förbehållas situationer där detta är motiverat utifrån lagens syfte och systematik, och inte utifrån tillfälligt uppkomna behov av lokalförsörjning för visst ändamål. Undantag från krav i detaljplan på placering, utformning mm bör alltså förbehållas mindre åtgärder där motstående allmänna och enskilda intressen endast är berörda i mindre utsträckning, och inte omfatta åtgärder med stor omgivningspåverkan som kriminalvårdsanstalter och häkten.

Skulle föreslagna regler införas kan man befara införandet av motsvarande undantag även för andra åtgärder då lokalförsörjningsbehov upplevs akuta. En sådan utveckling är olämplig. Så långt möjligt bör lagstiftningen vara generellt tillämplig och utgöra grund för en långsiktigt hållbar planering.

Stadsbyggnadsnämnden vill framhålla att PBL redan medger en flexibilitet för att möta hastigt uppkomna lokalförsörjningsbehov genom möjligheten att bevilja tidsbegränsat bygglov i 10 år med möjlighet till ytterligare 5 års förlängning.

Tidsbegränsat bygglov

Att förlänga tiden för tidsbegränsat bygglov till 20 år och att ta bort kravet på tidsbegränsat syfte är olämpligt, med hänsyn till motstående allmänna och enskilda intressen. Ett uttalat syfte att göra etablering möjlig med tidsbegränsat bygglov trots att avsikten redan från början är att åtgärden ska bli permanent på platsen strider mot lagens systematik och innebär i praktiken att man föregår den demokratiska process



som detaljplaneprocessen innebär. Överväganden i planprocessen och avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen kommer att påverkas av att verksamheten redan är etablerad utan krav på att avveckling är ekonomiskt rimlig.

Permanent bygglov

Enligt förslaget ska avvikelser från detaljplan godtas vid prövning av permanent bygglov för häkten och anstalter vad gäller bebyggelsens omfattning, utformning och placering. Att godta avvikelser i sådan omfattning strider mot lagens systematik och urholkar detaljplanens betydelse och avsedda funktion. Planbestämmelser om omfattning, utformning mm utgör kommunens förprövning av motsvarande krav enligt 2 och 8 kap PBL där bedömningen efter en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen resulterat i juridiskt bindande föreskrifter av byggnadsnämnd eller kommunfullmäktige.

Påståendet att byggnadsnämnden inte skulle ha skyldighet att medge bygglov vid avvikelse från detaljplan vad gäller bebyggelsens omfattning, utformning och placering i enlighet med förslaget behöver sättas i ett sammanhang. Beslut om bygglov är överklagbara och avgörs ytterst av domstol. Det finns risk att föreslagen möjlighet till avvikelse i rättspraxis utvecklas mot att bli en rättighet på samma sätt som skett vad gäller liten avvikelse från detaljplan. Att bygglov får beviljas trots så omfattande avvikelser från detaljplanens bestämmelser innebär i förlängningen att kommunen inte längre garanteras den bestämmande roll över markanvändningen som det kommunala planmonopolet är tänkt att tillförsäkra.

Bemyndigande i händelse av extraordinär situation

I 16 kapitlet PBL finns ett antal bemyndiganden för extraordinära situationer. Det nu föreslagna bemyndigandet är utformat efter samma modell som bemyndigandet vid extraordinär situation p.g.a. spridning av samhällsfarlig sjukdom. Bemyndigande finns även för naturhändelse, tillströmning av asylsökande, samt krig eller krigsfara. Stadsbyggnadsnämnden anser att bemyndiganden till regeringen bör förbehållas just sådana situationer som är bortom myndigheternas makt och som man inte hade kunnat räkna med. Planering för samhällsviktig verksamhet i övrigt bör ske inom ramen för ordinarie lagstiftning och tänkt bemyndigande bör därför inte införas.

Det kan dock noteras att lydelsen gör tillämpningsområdet av bestämmelsen förhållandevis snävt. En förutsättning för regeringens föreskriftsrätt enligt föreslagna 16:13 c PBL är att brottsligheten ökat i sådan omfattning att det finns risk att platser i befintliga anstalts- och häkteslokaler inte räcker till.



Med denna formulering utesluter man andra orsaker till platsbrist än ökad brottslighet som t.ex. att fler personer blir dömda för brott p.g.a. effektivitet hos polis och rättsväsende, eller att strafftiderna blir längre.

Övriga förslag enligt utredningen

Utredningen föreslår att länsstyrelserna och mark- och miljödomstolarna ska få i uppdrag att prioritera överklaganden avseende beslut gällande häkten och anstalter, i avvaktan på resultatet av annat pågående arbete i fråga om överklagandeprocesser. Utredningen menar också att det bör utredas vidare om vissa samhällsviktiga verksamheter bör få lagstadgad förtur. Sedan skrivelsen togs fram har miljötillståndsutredningen fått tilläggsdirektiv att utreda hur handläggningstiden i plan- och byggprocessen kan förkortas, och se över om tidsfrister kan införas i handläggning av överklagande för att korta överklagandeprocessen. Långa handläggningstider av ärenden och mål om överklaganden är ett generellt problem och stadsbyggnadsnämnden ser positivt på att man nu utreder förutsättningarna för införande av lagstadgade handläggningstider för länsstyrelse och domstolar. Jämförelsevis har redan införts tidsfrister för byggnadsnämndernas handläggning av ärenden om lov och teknisk anmälan.

Stadsbyggnadsnämnden ser också positivt på att Boverket får ett uppdrag att ta fram en samlad vägledning för plan- och byggprocessen avseende häkten och anstalter. Stadsbyggnadsnämnden delar uppfattningen att en sådan vägledning är värdefull för kommunerna inte minst om en större utbyggnad skulle bli aktuell.

Utredningen föreslår att det bör utredas vidare om häkten och anstalter bör få en prioriterad ställning likt riksintressen enligt miljöbalken. Stadsbyggnadsnämnden ifrågasätter lämpligheten i att ge häkten och anstalter en sådan särställning i lagstiftningen p.g.a. ett hastigt ökat behov av lokaler för ändamålet. En eventuell utredning bör ha ett bredare perspektiv på hur markförsörjning för samhällsviktiga verksamheter kan tryggas.

Utredningen anser att en förenklad process för byggande av typhus för häkten och anstalter bör tas fram för att effektivisera bygglovs- och byggprocessen, dock utan att lämna annat förslag än att man i annat sammanhang bör återkomma till frågan. Stadsbyggnadsnämnden instämmer med utredningen på så sätt att en eventuell utredning om förenklad byggprocess för typhus bör göras i ett bredare sammanhang än för att möjliggöra just häkten och anstalter. Stadsbyggnadsnämnden vill dock framhålla att bygglovsprocessen inbegriper krav på byggnadens placering och utformning relaterat till omgivningen och att en sådan bedömning inte kan ske standardiserat. PBL syftar till att säkerställa byggnationens lämplighet på den specifika platsen.



ordförande

[Förnamn Efternamn]

sekreterare

[Förnamn Efternamn]

[Här anger du om det finns reservationer/särskilda yttranden.]